

KAZIMIERZ PIASECKI

NARUSZENIE INTERESU
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ
JAKO PODSTAWA REWIZJI NADZWYCZAJNEJ

Okoliczność, że rewizja nadzwyczajna przysługuje określonym podmiotom od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawie, narzuca problem odpowiednio ukształtowanych podstaw rewizji nadzwyczajnej¹. Charakter tego środka prawnego stanowi niewątpliwie zasadnicze założenie dla skonstruowania swoistych podstaw zaskarżenia prawomocnych orzeczeń za pomocą tego środka prawnego. W świetle badań prawoporównawczych okazuje się jednak, że ustawodawcy nie wszystkich krajów socjalistycznych dali w przyjętych rozwiązaniach legislacyjnych wyraz wspomnianej swoistości rewizji nadzwyczajnej, wiążąc z nią jakieś samoistne, autonomiczne podstawy zaskarżenia i uwzględnienia rewizji nadzwyczajnej². Oto jak przedstawia się w tym przedmiocie kwestia koncepcji polskiego ustawodawcy w całym obszarze prawa postępowania w poszczególnych jego dziedzinach.

Struktura podstaw rewizji nadzwyczajnej według art. 417 § 1 k.p.c. charakteryzuje się zarówno swoistością podstaw, jak i ich — w pewnym przynajmniej zakresie — dwustopniowością³. Uprawnione organy mogą złożyć rewizję nadzwyczajną, jeżeli orzeczenie prawomocne kończące postępowanie w sprawie rażąco narusza prawo lub interes Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Żadna z tych podstaw nie została przyjęta w zakresie innych, zwyczajnych środków prawnych. Tego rodzaju konstrukcja podstaw swoistych i autonomicznych rewizji nadzwyczajnej została przy-

¹ Swoistości unormowań poszczególnych zagadnień składających się na rewizję nadzwyczajną w świetle dociekań prawoporównawczych nie ograniczają się tylko do kwestii podstaw rewizji nadzwyczajnej. Por. uwagi na ten temat w opracowaniu K. Piaseckiego, *Rewizja nadzwyczajna w sprawach cywilnych w ujęciu prawoporównawczym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1976, nr 4, s. 149.

² K. Piasecki, *Rewizja nadzwyczajna...*, s. 151 i nast.

³ *Ibidem*, s. 154.

jęta następnie w art. 275 kodeksu pracy⁴. Od prawomocnego orzeczenia komisji rozjemczej, komisji odwoławczej do spraw pracy oraz sądu pracy i ubezpieczeń społecznych rewizja nadzwyczajna może być oparta na rażącem naruszeniu prawa lub interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W ten sposób rewizja nadzwyczajna, do której mają odpowiednie zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego (art. 277 § 2 k.p.), została rozszerzona na prawomocne orzeczenia organów orzekających pozasądowych, jak komisje rozjemcze i odwoławcze komisje do spraw pracy. Dalsze rozszerzenie zakresu instytucji rewizji nadzwyczajnej wynika z art. 82 ustawy z dnia 24 października 1974 r. o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych⁵, art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 13 kwietnia 1960 r. o zmianach właściwości w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, rent, zaopatrzeń i opieki społecznej⁶, art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin⁷. Kolejna ewolucja prawa polskiego w podobnym kierunku znalazła wyraz w art. 210 kodeksu postępowania administracyjnego⁸. Rewizja nadzwyczajna od orzeczenia sądu administracyjnego ze skargi na decyzję może być oparta na rażącem naruszeniu prawa lub interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Inne rozwiązanie legislacyjne w sferze ujęcia podstaw rewizji nadzwyczajnej zostało przyjęte w art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 23 października 1975 r. o Państwowym Arbitrażu Gospodarczym⁹. Podstawę rewizji nadzwyczajnej może stanowić rażące naruszenie prawa lub podstawowych interesów gospodarki narodowej¹⁰. Wniesioną na tej podstawie rewizję nadzwyczajną można uwzględnić wówczas, gdy została wnie-

⁴ F. Rusek, *Założenia i podstawy rewizji nadzwyczajnej*, NP 1979/9/1224 i nast.; K. Lubiński, *Rewizja nadzwyczajna w sprawach o roszczenia pracownika ze stosunku pracy oraz świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego*, NP 1976/11/1547 i nast.; K. Kolasiński, *Rozstrzyganie sporów o świadczenia z ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 1978, s. 135 i nast.; M. Litwa, *O rewizji nadzwyczajnej na tle przepisów kodeksu pracy, kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych*, NP 1979/10/24 i nast.

Stosownie do uchwały składu siedmiu sędziów SN V PZP 3/76 z 26 VIII 1976 r. (OSNCP 1976, poz. 235 i PiP 1977/161 z glosą K. Piaseckiego) rewizja nadzwyczajna może być wniesiona na podstawie art. 275 k.p. tylko od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

⁵ Dz. U. Nr 16, poz. 91.

⁶ Dz. U. nr 20, poz. 119, zm.: Dz. U. 1972 r. nr 11, poz. 81 oraz z 1974 r. nr 39, poz. 231 i nr 47, poz. 280.

⁷ Dz. U. nr 3, poz. 10; zm.: Dz. U. z 1974 r. nr 21, poz. 116; nr 39, poz. 231.

⁸ Dz. U. z 1980 r. nr 9, poz. 26.

⁹ Dz. U. nr 34, poz. 183.

¹⁰ Według poprzednio obowiązującego stanu prawnego rewizja nadzwyczajna mogła być oparta na zarzucie istotnego naruszenia prawa. Patrz M. Tyczka, *Rewizja nadzwyczajna w postępowaniu arbitrażowym*, PiP 1961/1/292; S. Włodyka, *Arbitraż gospodarczy*, Warszawa-Kraków 1970, s. 189.

siona w terminie trzech miesięcy od dnia doręczenia stronom odpisu orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej lub od dnia uprawomocnienia się orzeczenia okręgowej komisji arbitrażowej. Po upływie tego terminu, jednakże nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia doręczenia odpisu orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej lub uprawomocnienia się orzeczenia okręgowej komisji arbitrażowej, rewizja nadzwyczajna może być skutecznie wniesiona, jeżeli zaskarżone orzeczenie w sposób szczególnie rażąco narusza prawo lub podstawowe interesy gospodarki narodowej. Cechy charakterystyczne tego unormowania polegają przede wszystkim na dalszej hierarchizacji i dyferencjacji podstaw rewizji nadzwyczajnej. Z punktu zaś widzenia niniejszych rozważań istotne znaczenie ma fakt utrzymania przez ustawodawcę zasady kilkustopniowości podstaw rewizji nadzwyczajnej i ich swoistości w porównaniu z podstawami odwołania (patrz § 58 ust. 1 postępowania arbitrażowego).

Dalsze zróżnicowanie konstrukcji podstaw rewizji nadzwyczajnej w prawie polskim występuje w art. 112 ustawy z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości¹¹. Według bowiem tego przepisu od każdego prawomocnego orzeczenia Urzędu Patentowego i Komisji Odwoławczej, kończącego postępowanie w sprawie, może być wniesiona rewizja nadzwyczajna, jeżeli orzeczenie rażąco narusza prawo; do rewizji nadzwyczajnej stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego¹². Elementem wyróżniającym tę koncepcję jest ograniczenie podstaw rewizji nadzwyczajnej tylko do rażącego naruszenia prawa i nieograniczenie skuteczności rewizji nadzwyczajnej żadnym terminem. Według innego jeszcze modelu została ujęta kwestia podstaw rewizji nadzwyczajnej według przepisów kodeksu postępowania karnego. Jest to dość rozpowszechniona w innych systemach prawnych koncepcja polegająca na odesłaniu w przepisach o rewizji nadzwyczajnej do przepisów o rewizji (odwołaniu), czyli na braku konstruowania własnych autonomicznych podstaw rewizji nadzwyczajnej¹³.

W świetle tak daleko posuniętego zróżnicowania unormowania podstaw rewizji nadzwyczajnej w ramach jednego systemu prawnego mogą nasuwać się pewne wątpliwości co do istnienia racjonalnych przesłanek do takiego podejścia ustawodawcy, które jest w zasadzie zaprzeczeniem pożądanego dążenia do jednolitości rozwiązań prawnych w zakresie tych samych instytucji funkcjonujących w poszczególnych dziedzinach wymiaru sprawiedliwości. Z tego punktu widzenia nie bez pewnych racji mogą być podnoszone pewne zastrzeżenia także co do względnej wartości prawnej konstruowania podstawy rewizji nadzwyczajnej w posta-

¹¹ Dz. U. nr 43, poz. 272.

¹² S. Lizer, A. Szewc, *Rewizja nadzwyczajna od orzeczeń Urzędu Patentowego i Komisji Odwoławczej*, PiP 1974/3-4/100.

¹³ Z. Doda, *Rewizja nadzwyczajna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972., s. 19, 91.

ci naruszenia interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, skoro ewentualnie można by dojść do podobnych wyników praktycznych za pomocą innej formuły prawnej, mającej charakter mniej ogólny¹⁴. Naruszenie bowiem interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jako podstawa rewizji nadzwyczajnej ma postać klauzuli generalnej, wymagającej konkretyzacji w procesie stosowania prawa¹⁵. Istotnym elementem tej klauzuli, poza tym, że odnosi się ona do oceny prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawie, jest pojęcie interesu i to interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Chodzi tu o taką kategorię prawną, która *nie* występuje samodzielnie w instytucjach prawa procesowego poza przepisami bezpośrednio dotyczącymi rewizji nadzwyczajnej¹⁶. Ten stan rzeczy nastęrcza wiele problemów interpretacyjnych w praktyce zarówno organów uprawnionych do wnoszenia rewizji nadzwyczajnej, jak i Sądu Najwyższego. Wyrazem tych trudności jest dość bogata kazuistyka występująca w orzecznictwie Sądu Najwyższego, która wykazuje tendencję do pewnej, trudnej zresztą do uniknięcia, schematyzacji.

Zasadniczą kwestią jest stosunek wzajemny między podstawą w postaci rażącego naruszenia prawa¹⁷ i podstawą polegającą na naruszeniu interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). Zarówno w orzecznictwie¹⁸, jak i piśmiennictwie¹⁹ Sądu Najwyższego ugruntował się po-

¹⁴ Por. uwagi krytyczne: M. Miączyński, *Z dyskusyjnej problematyki rewizji nadzwyczajnej w postępowaniu cywilnym*, SC 1967/X/177; L. Ostrowski, *Rewizja nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, Biblioteka Palestry, Warszawa 1978, s. 17; W. Knopek, *Rewizja nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, Biblioteka Palestry, Warszawa 1978, s. 44.

¹⁵ J. Wróblewski, *Glosa do orzeczenia III CRN 471/71 z dn. 19 I 1972*, OSPiKA 1973, poz. 29, podkreśla, że oceniające pojęcia interesu PRL i rażącego naruszenia prawa spełniają rolę klauzul generalnych. „Niedookreśloność” klauzul generalnych jest charakterystyczna i dlatego próby jej usunięcia tak, aby klauzule te były ostre w konkretnych sytuacjach życiowych są skazane na niepowodzenie z racji ich właściwości semantycznych.

¹⁶ W poprzednio obowiązującym stanie prawnym pojęcie interesu PRL występowało w powiązaniu z powództwem wytyczanym przez prokuratora (art. 90 dawnego k.p.c), z cofnięciem pozwu, zrzeczeniem się roszczenia i ograniczeniem roszczenia (art. 209 dawnego k.p.c), z podstawami rewizji branyymi przez sąd z urzędu pod rozwagę (art. 380 dawnego k.p.c).

¹⁷ Patrz na temat rażącego naruszenia prawa W. Siedlecki, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1975, s. 687 i nast. oraz w szczególności pogląd wyrażony w orzeczeniu III CR 22/65 z 11 III 1965 r., OSNCP 1966, poz. 94.

¹⁸ Za odosobnione należy uznać odmienne stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu III PRN 81/66 z 5 I 1967 r., OSNCP 1967, poz. 116 i NP1968/4/7673 z glosą J. Krajewskiego.

¹⁹ J. Krajewski, *Nadzór judykacyjny nad prawomocnymi orzeczeniami w polskim postępowaniu cywilnym*, Toruń 1963, s. 182 i nast.; Z. Resich, *Środki odwoławcze w kodeksie postępowania cywilnego*, w: *Księdze pamiątkowej ku czci Kamila Stefki*, Warszawa—Wrocław 1967, s. 284; F. Rusek, *Założenia i podstawy rewizji nadzwyczajnej*, NP 1973/9/1229.

gład, że obie te podstawy pozostają ze sobą w takiej relacji, że założeniem podstawy polegającej na naruszeniu interesu PRL jest stwierdzenie rażącego naruszenia prawa. W konsekwencji naruszenie interesu PRL nie ma charakteru samoistnej, niezależnej podstawy rewizji nadzwyczajnej w tym sensie, żeby orzeczenie zaskarżone rewizją nadzwyczajną można było uchylić na tej tylko podstawie, że choć nie narusza w rażący sposób prawa, to jednak narusza interes PRL. W związku z tym za dość typowe należy uznać sformułowanie, jakim posłużył się Sąd Najwyższy w orzeczeniu III PRN 41/72 z dnia 21 czerwca 1972 r.²⁰, a mianowicie stwierdzając, że „nie można mówić o rażącym naruszeniu prawa... W tej sytuacji tym bardziej nie chodzi o naruszenie interesu PRL”. Jednocześnie warto odnotować stanowisko, według którego następuje uchylenie zaskarżonego orzeczenia bez potrzeby rozważania, czy nastąpiło naruszenie interesu PRL, ponieważ rewizja nadzwyczajna została wniesiona przed upływem terminu przewidzianego w art. 421 § 2 k.p.c. (III CRN 175/67 z dnia 15 września 1967 r.)²¹. Powołanie się na naruszenie także interesu PRL należy do organu uprawnionego do wniesienia rewizji nadzwyczajnej, jednakże Sąd Najwyższy nie jest związany ani poglądem co do tego, że nastąpiło jednocześnie naruszenie interesu PRL, ani co do tego, że interes PRL należy w konkretnym wypadku pojmować w określony sposób²². Jest to wynikiem tego, że Sąd Najwyższy nie jest związany podstawami rewizji nadzwyczajnej.-Pogląd taki jest wynikiem ogólnego założenia, że sądy stosują prawo z urzędu i że dotyczy to także ocen o charakterze ogólnym mieszczących się we wszelkich klauzulach generalnych.

Jednym z kolejnych problemów ogólnych jest zagadnienie, według jakiego momentu ocenia się naruszenie interesu PRL. W judykaturze przeważa zapatrywanie, że ocena, czy prawomocne orzeczenie narusza interes PRL, powinna być dokonana według obecnej chwili, a nie tylko według czasu, w którym orzeczenie zostało wydane (I C 1699/63 z dnia 18 stycznia 1964 r.²³; podobnie I CR 677/60 z dnia 21 listopada 1960 r.²⁴). Stanowisko to jest podtrzymywane w piśmiennictwie, odmiennego zdania jest F. Rusek²⁵.

Klauzula generalna w postaci naruszenia interesu PRL została w orzecznictwie SN potraktowana w dwojaki sposób pod względem metodologicznym. Można bowiem odnotować, poza wypowiedziami zmierzającymi do konkretyzacji pojęcia interesu PRL, także sformułowania mające charakter jak gdyby generalizujący. Dla tego ostatnio wspomnianego

²⁰ OSNCP 1972, poz. 224.

²¹ OSNCP 1968, poz. 142.

²² Z. Resich, *Środki odwoławcze...*, s. 283.

²³ NP 1964/10/92.

²⁴ OSN 1962, poz. 51.

²⁵ F. Rusek, *Założenia...*, s. 1228.

nurtu orzecznictwa charakterystyczne jest sformułowanie: interes PRL należy oceniać w aspekcie zasad ustrojowych i celów naszego Państwa. Chodzić tu może o takie podstawowe zasady i cele, jak na przykład socjalistyczny ustrój gospodarczy, ochrona pracowników, ochrona rodziny i dziecka, rozwój twórczości naukowej i wynalazczej, praworządność w działaniu organów wymiaru sprawiedliwości. Ważność naruszenia interesu PRL musi być przy tym donioślejsza od wagi, jaką państwo i prawo przywiązują do stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych (III CRN 471/71 z dnia 19 stycznia 1972 r.²⁶). Nie potrzeba szczególnie mocno podkreślać, że w takim ujęciu klauzula generalna interesu PRL została poddana zabiegom interpretacyjnym na dość wysokim poziomie abstrakcji. Ale nie można też pomijać faktu, że także w większości wypadków konkretyzowania pojęcia interesu PRL przez Sąd Najwyższy nie mógł on uwolnić się od sformułowania pewnych ocen mających charakter uogólniający i co więcej, schematyzujący kwalifikacje²⁷.

W celu uzyskania materiału mogącego stanowić podstawę do niezbędnej analizy interpretacji pojęcia interesu PRL w kontekście rewizji nadzwyczajnej, według przepisów kodeksu postępowania cywilnego uzasadnione jest — po dokonaniu selekcji orzeczeń²⁸ — dokonanie klasyfikacji tego materiału, przyjmując za podstawę określone typy stosunków prawnych.

Naruszenie interesu PRL w powiązaniu z rażącym naruszeniem prawa jest z reguły stwierdzane w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa o aktach stanu cywilnego. Stanowi naruszenie interesu PRL postanowienie pozbawiające matkę atrybutów władzy rodzicielskiej bez należytego wyjaśnienia sprawy i bez umożliwienia jej obrony swych praw (III CRN 275/70 z dnia 16 października 1970r.)²⁹. Orzeczenie, które pozbawia dziecko bezpodstawnie praw wynikających z przepisów kodeksu rodzinnego o stosunkach między rodzicami i dziećmi, narusza interes PRL (2 CR 16/60 z dnia 28 marca 1960 r.)³⁰. W orzecznictwie ogólnie przyjęło się mówić o in-

²⁶ OSNCP 1972, poz. 141; OSPiKA 1973, poz. 29 z glosą J. Wróblewskiego.

²⁷ Jednocześnie obserwuje się w orzecznictwie skłonność do tworzenia jak gdyby ustalonego orzecznictwa, w jaki sposób pojmować pojęcie interesu PRL. Towarzystwo temu charakterystyczne zjawisko pewnego redukcjonowania tej części uzasadnienia orzeczenia, która traktuje o podstawach rewizji nadzwyczajnej.

²⁸ U podstaw niniejszych rozważań leży obszerna analiza opracowana przeze mnie na podstawie publikowanego i nie ogłoszonego orzecznictwa SN, którego tu nie sposób wykorzystać w pełnym zakresie.

²⁹ OSNCP 1971, poz. 108.

Należy zwrócić uwagę na to, że w orzeczeniach poddanych kontroli w trybie rewizji nadzwyczajnej w wielu wypadkach łączą się ściśle ze sobą wadliwość o charakterze materialnoprawnym i procesowym; z reguły chodzi o niewyjaśnienie — zgodnie z zasadą prawdy obiektywnej — wszystkich istotnych okoliczności sprawy i nieważność postępowania.

³⁰ OSN 1961, poz. 3?

teresie PRL związanym ze szczególną ochroną osób uprawnionych do alimentacji (III CRN 8/76 z dnia 19 marca 1976 r.)³¹. Pozbawienie osoby małoletniej części należnych jej alimentów stanowi naruszenie interesu PRL (III CRN 88/62 z dnia 6 marca 1963 r.)³², Utrzymanie obowiązku alimentacyjnego powoda, przekraczającego znacznie jego możliwości finansowe, jest w określonych warunkach nieuzasadnione i godzi w podstawy egzystencji powoda, osoby chorej i utrzymującej się wyłącznie z renty. Tym samym zaskarżone orzeczenia naruszają również interes PRL związany z koniecznością wydawania orzeczeń alimentacyjnych zgodnie z istniejącymi stosunkami zarobkowymi i potrzebami osób zarówno alimentowanych, jak i alimentujących (III CRN 24/72 z dnia 26 kwietnia 1972 r.)³³. Zasądzenie alimentów od osoby nie zobowiązanej do alimentacji oraz do rąk osoby nie uprawnionej rażąco narusza nie tylko przepisy prawa, lecz również interes PRL (III CRN 332/72 z dnia 21 lutego 1973 r.)³⁴. W sferze stosunków majątkowych między małżonkami Sąd Najwyższy łączył kwestię interesu PRL z podstawową w prawie rodzinnym zasadą równych praw i obowiązków obojga małżonków (III CRN 356/75 z dnia 9 stycznia 1976 r.)³⁵. Rostrzygnięcie sprawy sprzecznie z prawem i zasadą prawidłowej rejestracji zdarzeń z zakresu stanu cywilnego narusza interes PRL (3 CR 1017/61 z dnia 9 lutego 1962 r.)³⁶. Charakterystyczne są orzeczenia, w których Sąd Najwyższy, dla uzasadnienia swego rozstrzygnięcia, powołuje się na ustalone w tym przedmiocie orzecznictwo (III CRN 179/67 z dnia 15 września 1967 r.³⁷; III CRN 404/71 z dnia 16 listopada 1971 r.)³⁸.

Stosunkami prawnymi, w zakresie których z reguły przyjmuje się naruszenie interesu PRL, są stosunki pracy i z dziedziny ubezpieczeń społecznych. Rażąco naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego przy rozpoznawaniu tak ważnych społecznie spraw, jak sprawy ze stosunku pracy, narusza również interes PRL, który wymaga wszechstronnego wyjaśnienia zagadnień wymagających rozstrzygnięcia (III PRN 99/68 z dnia 11 marca 1969 r.)³⁹. Orzeczenie, które wskutek niewyjaśnienia prawdy obiektywnej może w konsekwencji powodować pozbawienie pracownika należnego mu od pracodawcy wynagrodzenia, narusza interes PRL (C 1850/51 z dnia 30 stycznia 1951 r.)⁴⁰. Interes PRL jest związany ze szczególną ochroną uprawnień pracowni-

³¹ OSNCP 1976, poz. 286.

³² OSN 1964, poz. 98.

³³ OSNCP 1972, poz. 187.

³⁴ OSNCP 1973, poz. 224.

³⁵ OSNCP 1976, poz. 250.

³⁶ OSN 1963, poz. 106.

³⁷ OSNCP 1968, poz. 103.

³⁸ OSNCP 1972, poz. 91.

³⁹ OSNCP 1969, poz. 168.

⁴⁰ PiP 1952/12/889.

czych wyrażającą się w zagwarantowaniu naprawienia szkód wywołanych naruszeniem przez zakład pracy obowiązków wynikających z przepisów o ochronie życia i zdrowia pracowników (III PRN 39/70 z dnia 9 lipca 1970 r.)⁴¹. Wadliwe rozstrzygnięcie, pozbawiające rodzinę zmarłego pracownika należności wynikającej z przepisów prawa pracy, narusza interes PRL (III PRN 48/74 z dnia 25 października 1974 r.)⁴². Interes PRL wymaga prawidłowego kształtowania stosunków pracy, zwłaszcza jeżeli stroną tego stosunku jest pracownik (członek spółdzielni) z długoletnim stażem pracy i jedyny żywiciel rodziny (I PRN 31/78 z dnia 11 lipca 1978 r.)⁴³. Naruszenie usprawiedliwionego interesu pracownika racjonalizatora, którego wysiłek, wkład pracy i osiągnięcia korzystają ze szczególnego poparcia państwa, utożsamia się z naruszeniem interesu PRL (III PRN 38/74 z dnia 25 października 1974 r.)⁴⁴. Obciążenie pracownika obowiązkiem zapłaty stosunkowo wysokiej sumy bez dostatecznego uzasadnienia stanowi naruszenie interesu PRL (III PRN 50/63 z dnia 25 września 1963 r.)⁴⁵. Naruszenie interesu PRL w tej szerokiej kategorii spraw jest konstruowane także wówczas, gdy nie chodzi o interesy pracownika. Tak więc zastosowanie rażąco błędnej interpretacji przepisów prawa dotyczących wynagrodzeń pracowniczych, w wyniku której zasądzone zostało nienależne świadczenie, może mieć charakter precedensu dla innych spraw i być podstawą nieuzasadnionych roszczeń, narusza interes PRL (III PRN 9/71, z dnia 26 maja 1971 r.)⁴⁶. Naruszenie interesu PRL polega na przyznaniu pracownikowi nienależnego uprawnienia pociągającego za sobą skutki finansowe na dłuższy czas (I PRN 116/78 z dnia 28 listopada 1978 r.)⁴⁷. Naruszenie interesu PRL polega na przyznaniu długotrwałego świadczenia osobie, która nie udowodniła prawa do tego świadczenia (II URN 136/78 z dnia 28 grudnia 1978 r.)⁴⁸. Pozbawienie rencisty należnego mu świadczenia narusza również interes PRL (II URN 21/76 z dnia 26 czerwca 1976 r.)⁴⁹.

Dziedziną, w której w zasadzie każde rażące naruszenie prawa było jednocześnie kwalifikowane jako naruszenie interesu PRL, są sprawy dotyczące gospodarstw rolnych i ich dziedziczenia. Naruszenie przepisów o reformie rolnej zawsze narusza interes PRL (III CRN 11/69 z dnia 17 kwietnia 1969 r.)⁵⁰. Fakt pozostawania wyroku w sprzeczności z polityką agrarną państwa jest równoznaczne — zgodnie

⁴¹ OSNCP 1971, poz. 53.

⁴² OSNCP 1975, poz. 88.

⁴³ OSNCP 1979, poz. 18.

⁴⁴ OSNCP 1975, poz. 154.

⁴⁵ OSNCP 1964, poz. 121.

⁴⁶ OSNCP 1971, poz. 225.

⁴⁷ OSNCP 1979, poz. 174.

⁴⁸ Ibidem; poz. 132.

⁴⁹ OSNCP 1977, poz. 36.

⁵⁰ OSNCP 1970, poz. 12.

z ustalonym orzecznictwem — z naruszeniem interesu PRL (III CRN 381/66 z dnia 17 lutego 1967 r.)⁵¹. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem błędne zastosowanie przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych zawsze jest równoznaczne z naruszeniem interesu PRL (III CRN 86/75 z dnia 21 maja 1975 r.)⁵². Popelnione uchybienia, w wyniku których powstał szkodliwy gospodarczo stan niepewności, nie sprzyjający stabilizacji stosunków prawnych w rolnictwie, sprawia, że wydane orzeczenie narusza także interes PRL (III CRN 546/69 z dnia 13 lutego 1970 r.)⁵³. Interes PRL wiąże się z interesem w prawidłowym ukształtowaniu stosunków rolnych (III CRN 32/70 z dnia 11 marca 1970 r.)⁵⁴. Indywidualne gospodarstwa rolne pracujących chłopów znajdują się pod opieką prawa PRL, wyrazem zaś tej konstytucyjnej zasady jest między innymi art. 131 k.c. Dlatego też rozstrzygnięcie istotnej dla rolnika sprawy własności gruntów, nie oparte na wyjaśnieniu całokształtu sprawy, a tym samym mogące prowadzić do pokrzywdzenia szkodliwego z punktu widzenia zdolności produkcyjnej gospodarstwa, należy uznać za równoznaczne z naruszeniem interesu PRL (III CRN 338/71 z dnia 18 listopada 1971 r.)⁵⁵. Wadliwe orzeczenie, którego następstwem byłoby usunięcie z gospodarstwa rolnego osób gospodarujących na nim od szeregu lat, co z jednej strony pozbawia rolnika warsztatu pracy, z drugiej zaś godzi w interes ogólnospołeczny, narusza interes PRL (I CR 183/59 z dnia 26 stycznia 1961 r.)⁵⁶. Wyrok narusza interes PRL, jeżeli zasądza od rolnika z pogwałceniem istotnych przepisów prawa wysoką sumę, której ściągnięcie zrujnowałoby gospodarstwo pozwanego (2 CR 272/62 z dnia 24 maja 1962 r.)⁵⁷. Pozbawienie Skarbu Państwa możliwości zaspokojenia jego należności w drodze przejęcia nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa ekonomicznie zaniedbanego stanowi naruszenie interesu PRL (III CRN 212/73 z dnia 24 września 1973 r.)⁵⁸.

Orzeczenie wydane z obrazą przepisów o obrocie nieruchomościami stanowiących normy *iuris cogentis* narusza interes PRL (III CR 223/66 z dnia 3 listopada 1966 r.)⁵⁹. Stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości bez uprzedniego wyjaśnienia zasadniczych okoliczności i bez udziału osób zainteresowanych i Skarbu Państwa, godzi w podstawowy porządek prawny, narusza więc interes PRL (III CRN 272/71 z dnia 5 października 1971 r.)⁶⁰.

⁵¹ OSNCP 1967, poz. 176.

⁵² OSNCP 1976, poz. 134.

⁵³ OSNCP 1970, poz. 192.

⁵⁴ Ibidem, poz. 206.

⁵⁵ OSNCP 1972, poz. 110.

⁵⁶ OSPiKA 1962, poz. 9.

⁵⁷ OSN 1963, poz. 157.

⁵⁸ OSNCP 1974, poz. 112.

⁵⁹ NP 1968/4/659 z glosą S. Breyera.

⁶⁰ OSNCP 1972, poz. 41.

Ze względu na swoiste powiązania — *prima facie* — interesów majątkowych Skarbu Państwa z interesem PRL w oryginalny sposób kształtuje się orzecznictwo w sprawach, w których stroną jest Skarb Państwa i inne jednostki gospodarki uspołecznionej. Przede wszystkim podkreślenia wymaga fakt, że w wielu orzeczeniach jest mowa o naruszeniu interesu związanego ze szczególną ochroną własności społecznej (III CRN 309/66 z dnia 22 grudnia 1966 r.⁶¹ oraz III CRN 338/73 z dnia 31 stycznia 1974 r.)⁶². Jednocześnie interes PRL nie może wyrażać się wyłącznie w dążeniu do zapobieżenia stracie majątkowej Skarbu Państwa, chyba że w grę wchodziłaby strata szczególnie poważna (2 CR 1035/56 z dnia 24 stycznia 1957 r.⁶³; III CRN 42/64 z dnia 20 kwietnia 1964 r.)⁶⁴. Nie daje się pogodzić z interesem PRL nałożenie na pozwany Skarb Państwa obowiązku świadczenia tak poważnej kwoty (186 tys. zł) na rzecz osób fizycznych bez uzasadnionej podstawy faktycznej i prawnej (III CRN 9/71 z dnia 30 marca 1971 r.)⁶⁵. Ale naruszenie przepisów prawa dotyczące zasądzenia od jednostki gospodarki uspołecznionej 720 zł nie może prowadzić do uwzględnienia rewizji nadzwyczajnej po upływie sześciu miesięcy, ponieważ nie stanowi naruszenia interesu PRL (III PR 24/65 z dnia 14 lipca 1965 r.)⁶⁶. Interesowi PRL nie narusza sam fakt, że Skarb Państwa poniesie szkodę przez obowiązek płacenia stosunkowo drobnych kwot bez podstawy prawnej. Dla interesu PRL ma natomiast znaczenie, komu i na jakie cele te kwoty będą płacone. W sprawie zasądzającej odszkodowanie w formie renty na rzecz wdowy i dzieci robotnika, nie można uznać, by zaskarżony wyrok naruszał interes PRL (4 CR 936/61 z dnia 5 lutego 1962 r. — orzeczenie składu siedmiu sędziów SN)⁶⁷.

Szczególną grupę stanowią sprawy, w których Sąd Najwyższy stwierdził lub rozważał naruszenie interesu PRL ze względu na naruszenie zasad funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Naruszenie interesu PRL polega na zamknięciu przez sąd swoim postanowieniom drogi do uregulowania sprawy spadkowej (III CRN 453/67 z dnia 8 lutego 1968 r.)⁶⁸. Pozbawienie strony instancji rewizyjnej z naruszeniem prawa narusza interes PRL (I CR 30/62 z dnia 26 marca 1962 r.)⁶⁹. Bezpodstawne pozbawienie strony przez sąd możliwości zrealizo-

⁶¹ OSNCP 1967, poz. 114.

⁶² OSNCP 1975, poz. 27.

⁶³ OSN 1959, poz. 3.

⁶⁴ OSPiKA 1965, poz. 35.

⁶⁵ OSNCP 1972, poz. 7.

⁶⁶ OSNCP 1966, poz. 45.

⁶⁷ Orzeczenie nie opublikowane.

Można by oczywiście ten katalog stosunków prawnych znacznie rozszerzyć, jednakże nie jest to niezbędne dla dalszych wniosków.

⁶⁸ OSNCP 1968, poz. 157.

⁶⁹ OSPiKA 1962, poz. 21.

wania swych roszczeń z powodu błędnego przyjęcia niedopuszczalności drogi sądowej, jest jednoznaczne z odmową udzielenia obywatelowi ochrony prawnej, a tym samym narusza interes PRL (III CRN 136/63 z dnia 31 sierpnia 1963 r.)⁷⁰. Orzeczenie narusza również interes PRL, jeżeli niewłaściwe postępowanie sądu pozbawiło pozwanego możliwości obrony w procesie (III CR 54/63 z dnia 8 maja 1963 r.)⁷¹. Postanowienie wydane w wyniku postępowania dotkniętego nieważnością narusza interes PRL (III CR 78/66 z dnia 10 maja 1966 r.)⁷². Interes PRL jest związany z przestrzeganiem kompetencji między poszczególnymi organami orzekającymi (III CRN 206/77 z dnia 14 września 1977 r.)⁷³. Istnienie prawomocnego wyroku, którego wykonanie ze względu na jego treść jest niemożliwe, narusza interes PRL (C 1285/52 z dnia 24 lipca 1962 r.)⁷⁴. Narusza interes PRL wyrok, który w swym uzasadnieniu sam stwierdza swoją bezzasadność lub błędność rozstrzygnięcia (1 CR 518/62 z dnia 21 sierpnia 1962 r.)⁷⁵. Istnienie dwóch orzeczeń dotyczących stwierdzenia praw do spadku po tej samej osobie i to orzeczeń o odmiennej treści, narusza podstawowe zasady postępowania sądowego i stanowi naruszenie interesu PRL (3 CR 423/62 z dnia 29 czerwca 1962 r.)⁷⁶. Znaczne nagromadzenie nieprawidłowości w jednej sprawie obniża powagę wymiaru sprawiedliwości i stanowi naruszenie interesu PRL (III CRN 35/75 z dnia 19 grudnia 1975 r.)⁷⁷. Nieustosunkowanie się w ogóle do istotnych zarzutów skarżącego narusza także powagę wymiaru sprawiedliwości, a w konsekwencji interes PRL (III CRN 415/72 z dnia 21 lutego 1973 r.)⁷⁸.

Z analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącej rewizji nadzwyczajnych wynika, że w ramach żadnej innej instytucja prawnej nie został wykształcony tak bogaty i różnorodny katalog zasad i wartości, jak właśnie w sferze funkcjonowania podstawy rewizji nadzwyczajnej w postaci naruszenia interesu PRL. Interes PRL jest kojarzony albo z pewnymi zasadami o charakterze nadrzędnym, albo z pewnymi dobrami, które są przedmiotem ochrony (niekiedy ochrony szczególnej) w naszym systemie prawnym. Można wymienić takie zasady, jak zasada praworządności, zasady konstytucyjne, zasady ustrojowe i cele państwa, podstawowe zasady porządku prawnego PRL, zasady polityki agrarnej, zasady wymiaru sprawiedliwości. Oprócz tego Sąd Najwyższy posługuje się takimi

⁷⁰ OSN 1964, poz. 203.

⁷¹ Ibidem, poz. 43.

⁷² OSNCP 1967, poz. 83.

⁷³ OSNCP 1978, poz. 100.

⁷⁴ Zb.O. 1953, poz. 81.

⁷⁵ RPE 1963/4/254.

⁷⁶ OSN 1963, poz. 203.

⁷⁷ OSNCP 1976, poz. 221.

⁷⁸ OSNCP 1974 poz. 10.

kategoriami, również ogólnymi, jak: 1) praworządność w działaniu organów wymiaru sprawiedliwości, powaga wymiaru sprawiedliwości, odmowa wymiaru sprawiedliwości, pomyłka sądowa, niepewność prawna, stabilność prawomocnych orzeczeń, charakter precedensowy orzeczenia; 2) szczególna ochrona własności społecznej, socjalistyczny ustrój gospodarczy, polityka gospodarcza państwa, podstawy gospodarki socjalistycznej; 3) interes w prawidłowym ukształtowaniu stosunków rolnych, stabilizacja stosunków prawnych w rolnictwie, reforma rolna; 4) szczególna ochrona pracowników i osób niezdolnych do pracy, ochrona rodziny i dziecka, roszczenia uprzywilejowane, uszczuplenie praw obywatela, rozwój twórczości naukowej i wynalazczej, rozwój różnych form spółdzielczości, 5) znaczenie społeczno-gospodarcze, interes społeczny, sprzeczność z zasadami współżycia społecznego.

Skonstruowanie podstawy rewizji nadzwyczajnej w postaci naruszenia interesu PRL może mieć swoje uzasadnienie w stosunkach wzajemnych, jakie zachodzą między normą prawną w ogóle a interesem w sensie ogólnym (społecznym i indywidualnym, jednostkowym). Normy prawne są pomyślane w interesie ogólnym. Interes ogólny, zwłaszcza w prawie typu socjalistycznego, jest ucieleśniony w normach prawnych, i to zarówno tych, które dotyczą bezpośrednio interesu społecznego, jak i tych, które w znacznej mierze mają na względzie interes jednostkowy. Interes PRL jest pewną kategorią społeczno-ekonomiczno-polityczną mającą charakter syntetyczny, kompleksowy w tym przede wszystkim sensie, że łączy interesy ogólne z interesami jednostkowymi w ramach obowiązującego prawa. Swoistość tej kategorii interesu polega na tym, że wyraża zasadniczą treść ideologii obowiązującego prawa. Dlatego też możliwe jest bez wypaczania natury zjawisk społecznych i prawnych włączenie kategorii interesu PRL w dziedzinę norm prawa procesowego i w ostatecznym wyniku w sferę prawa materialnego (wielu jego gałęzi). Państwo i prawo stoją na straży określonych wartości społecznych i jednostkowych przejawiających się w stosunkach między podmiotami prawnymi w szerokim tego słowa znaczeniu. Interes PRL musi być pojmowany w sensie obiektywnym⁷⁹. Nie wyłącza to jednak tego, aby nie mógł on być — jako kryterium oceny — traktowany jako punkt wyjścia dla ochrony interesów (praw, uprawnień) w sensie podmiotowym. Interes PRL jako kategoria obiektywna i dająca się szeroko pomyśleć przejawia się w funkcji procesu cywilnego i pokrewnych postępowań. Ze względu właśnie na taki swój charakter interes PRL może być wykorzystany jako kryterium oceny wyników zastosowania prawa materialnego według określonych form procesowych. To właśnie orzeczenie prawomocne może naruszać rażąco prawo i zarazem — w niektórych wypadkach — interes

⁷⁹ Por. I. Szabó, *Les fondements de la théorie du droit*, Budapest 1973, s. 82 i nast.

PRL. W związku z tym orzeczenie prawomocne podlega we wszystkich swoich warstwach i elementach ocenie przez Sąd Najwyższy pod kątem widzenia zgodności z interesem PRL. W stosunku do podstaw kontroli instancyjnej i pojęć składających się na nią naruszenie interesu PRL ma charakter autonomiczny i występuje jako pojęcie nadrzędne w hierarchii zjawisk prawoprosesowych. Prawu polskiemu nie jest znane pojęcie interesu PRL jako formalnie wyodrębniony element konstrukcji prawnych i instytucji. Sądy rozstrzygając sprawę nie mogą się powoływać wprost na interes PRL w tym znaczeniu, że byłby on poza normami obowiązującego prawa materialnego, które należało zastosować, podstawą materialną rozstrzygnięcia. Co więcej, także Sąd Najwyższy rozstrzygający sprawę na skutek rewizji nadzwyczajnej nie jest władny odstępować od przyjętych zasad, stosownie do których podstawą każdego rozstrzygnięcia sądowego musi być zastosowane obowiązujące prawo materialne i procesowe, a nie jakieś inne podstawy decyzyjne. Jest to wynikiem tego, że kategoria interesu PRL występuje jako kryterium oceny rozstrzygnięcia sądu⁸⁰, a nie jako podstawa rozstrzygnięcia sądowego.

Swoistością konstrukcji podstaw rewizji nadzwyczajnej jest to, że punktem wyjścia dla stwierdzenia naruszenia interesu PRL jest stwierdzenie najpierw rażącego naruszenia prawa. Tego rodzaju unormowanie uwydatnia znamienne zjawisko powiązania ogólnej kategorii interesu PRL z prawem i jego rażącym naruszeniem. Zatem pojęcie interesu PRL w rozważanym kontekście rewizji nadzwyczajnej charakteryzuje się określonymi elementami ściśle jurydycznymi. Jak z tej analizy wynika, czynnikiem determinującym elementy interesu PRL jest prawo ujmowane od strony jego rażącego naruszenia⁸¹. Okoliczność ta uprawnia jednocześnie do wniosku, że ustawodawca statuując taką podstawę rewizji nadzwyczajnej nie zamierzał do obowiązującego prawa stosowanego przez sądy wprowadzić nowych wartości, nie mieszczących się w obowiązującym prawie. Rozwijając tę myśl można stwierdzić, że ocena przez Sąd Najwyższy prawomocnych orzeczeń pod kątem widzenia interesu PRL oparta jest w istocie rzeczy na podstawie w postaci rażącego naruszenia prawa, którego czynnikiem kwalifikującym jest kryterium oceny w postaci interesu PRL. Badanie praktyki Sądu Najwyższego może uzasadniać wniosek, że tak jest w istocie, skoro nie w każdym wypadku stwierdzenia rażącego naruszenia prawa zachodzi jednocześnie naruszenie interesu PRL.

Naruszenie interesu PRL, jako podstawa drugiego stopnia podnosząca znacznie próg zaskarżalności prawomocnych orzeczeń za pomocą rewizji nadzwyczajnej, powiązana jest z czynnikiem czasu. Rozważanie czy

⁸⁰ W tym znaczeniu można mówić o funkcji instrumentalnej interesu PRL.

⁸¹ Odnosi się to do wszystkich dziedzin prawa, nie wyłączając prawa procesowego.

nastąpiło zarazem naruszenie interesu PRL, jest aktualne dopiero wówczas, gdy rewizja nadzwyczajna została wniesiona po upływie sześciomiesięcznego terminu od daty uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. W związku z tym nasuwa się uwaga, że interes PRL w całości konstrukcji podstaw rewizji nadzwyczajnej został pomyślany jako element pozwalający na przekroczenie bariery wspomnianych sześciu miesięcy. Jak to zaznaczył Sąd Najwyższy, im dawniej zostało wydane i uprawomocniło się orzeczenie, tym poważniejsze racje powinny wchodzić w grę jako podstawa uzasadniająca uchylenie takiego orzeczenia w trybie rewizji nadzwyczajnej. Cały system prawny w interesie porządku społecznego i stabilizacja tego porządku ukształtowany jest z uwzględnieniem elementu czasu, skutków związanych z jego upływem. Dlatego też nie można tego czynnika pomijać przy ocenie, czy rażące naruszenie prawa stanowi jednocześnie naruszenie interesu PRL (III CRN 499/71 z dnia 26 stycznia 1972 r.)⁸². Interesujące jest stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu III CRN 239/76 z dnia 4 lutego 1977 r.⁸³ W tej sprawie rewizja nadzwyczajna została wniesiona po upływie 5 lat od prawomocnego przybicia i przysądzenia własności nieruchomości. Otóż взгляд na ochronę stabilności orzecznictwa sądowego i powagę wymiaru sprawiedliwości jest po upływie tak znacznego czasu tak silny, że tylko szczególnie rażące naruszenie prawa mogłoby uzasadniać interes PRL w uchyleniu zaskarżonych orzeczeń. Podobnie w sprawie III CRN 128/72 z dnia 30 października 1972 r.⁸⁴ zostało stwierdzone, że byłoby sprzeczne z interesem społecznym wzruszenie po upływie blisko 15 lat działu spadku. Ujmowanie waloru naruszenia interesu PRL w kategoriach czasu liczonego od daty uprawomocnienia się orzeczenia rzutuje na funkcję interesu PRL w uchylaniu prawomocnych orzeczeń w tym sensie, że działanie tej klauzuli generalnej może doznawać pewnego ograniczenia w miarę tego, jak wydłuża się okres między uprawomocnieniem się orzeczenia zaskarżonego rewizją nadzwyczajną a datą jej wniesienia. U podstaw tego zjawiska leży niewątpliwie znaczenie, jakie dla porządku prawnego i społeczeństwa ma stabilność orzeczeń sądowych. Problem stabilności orzeczeń i w konsekwencji stabilizacji stosunków społecznych jest czymś tak doniosłym, że trzeba było zasadzie stabilizacji orzeczeń przeciwstawić odpowiednio poważne „kontrasady”, a mianowicie zasady, które mogłyby swoimi walorami zrównoważyć konflikt zasad i wartości. Wydaje się, że jest to rzecz oczywista. Jednakże jeżeli jest o tym mowa, to tylko po to, aby podkreślić, jak wysoką rangę należy nadawać podstawie rewizji nadzwyczajnej polegającej na naruszeniu interesu PRL.

⁸² Orzeczenie nie opublikowane.

⁸³ OSNCP 1977, poz. 217.

⁸⁴ OSNCP 1973, poz. 112.

Wyobrażenie o tym, jak w ogóle funkcjonuje podstawa rewizji nadzwyczajnej w postaci naruszenia interesu PRL daje w sposób uchwytny praktyka orzecznictwa Sądu Najwyższego. Jednakże obraz byłby niepełny, gdyby pominęło się fakt, że kwestia czy zachodzi jednocześnie naruszenie interesu PRL, jest napierw rozważana przez podmioty uprawnione do składania rewizji nadzwyczajnej. W tej też fazie decyduje się, czy należy wnieść rewizję nadzwyczajną po upływie sześciomiesięcznego terminu od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Przed wniesieniem rewizji nadzwyczajnej dokonuje się selekcji spraw na podstawie różnorodnych kryteriów. W konsekwencji przy takim systemie, zresztą nieuniknionym w takiej czy innej postaci, nie wszystkie orzeczenia rażąco naruszające prawo i jednocześnie interes PRL podlegają skorygowaniu w trybie rewizji nadzwyczajnej. Kontrola zatem prawomocnych rozstrzygnięć sądowych pod kątem widzenia sprzeczności z interesem PRL łączy się też z decyzją organów uprawnionych do składania rewizji nadzwyczajnych⁸⁵. Trudno zresztą byłoby sobie wyobrazić w praktyce taki idealny system *ex officio* kontroli wszystkich orzeczeń pod kątem widzenia sprzeczności czy zgodności z interesem PRL powiązanych z rażącym naruszeniem prawa.

W świetle tych rozważań nasuwa się problem, czy podstawa rewizji nadzwyczajnej w postaci naruszenia interesu PRL spełnia w optymalny sposób wyznaczoną jej rolę znalezienia społecznie uzasadnionego kompromisu między ideą stabilności orzeczeń i koniecznością korygowania orzeczeń prawomocnych na podstawie kwalifikowanych podstaw: rażącego naruszenia prawa i po upływie sześciu miesięcy od daty uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia — jednocześnie naruszenia interesu PRL. Na to pytanie w świetle dotychczasowych doświadczeń należy udzielić odpowiedzi pozytywnej. Rewizja nadzwyczajna powinna w naszym systemie pozostać środkiem kontroli selektywnej i według kryteriów zajmujących dość wysoką pozycję w hierarchii ocen wartościujących prawomocne orzeczenia. Nie oznacza to jednak, że również za pomocą ekwiwalentnych funkcjonalnie konstrukcji i kryteriów ocen nie można by osiągnąć podobnych wyników. Wspomniana na wstępie rozważań dywersyfikacja rozwiązań w ramach poszczególnych postępowań w polskim systemie prawnym może być w ostatecznym wyniku usprawiedliwiona ewentualnym zamiarem osiągnięcia różnych wyników w zwalczaniu rażących nieprawidłowości w orzecznictwie czy też, ogólniej rzecz ujmując, w stosowaniu prawa w poszczególnych sporach i sprawach. Jednakże nasuwa się zasadnicza uwaga, że rewizja nadzwyczajna oparta na rażącym naruszeniu prawa — po upływie sześciu miesięcy od daty uprawomoc-

⁸⁵ W niektórych systemach prawnych wymagane jest zezwolenie na wniesienie określonego środka prawnego (zaskarżenia). Patrz m. in. J. A. Jolowich, *Appellate Proceedings*, w: *Towards a Justice with a Human Face. The First International Congress on the Law of Civil Procedure*, Antwerpen-Deventer 1978, s. 151.

nienia się zaskarżonego orzeczenia — na naruszeniu jednocześnie interesu PRL stała się prawie polskim modelem dominującym. Myśl o prawie przyszłości — zwłaszcza prawie postępowań w dziedzinie poszczególnych gałęzi prawa — nie zamyka drogi do odpowiedniej „rewaloryzacji” także rewizji nadzwyczajnej i kształtu jej podstaw⁸⁶.

VIOLATION DE L'INTERET DE LA REPUBLIQUE POPULAIRE DE POLOGNE COMME BASE DU POURVOI EN REVISION EXTRAORDINAIRE

Résumé

Le code de la procédure civile présente deux bases du pourvoi en révision extraordinaire: violation évidente de la loi, violation de l'intérêt de la République Populaire de Pologne. Le code du travail et le code de la procédure administrative ont proposé les formes pareilles du pourvoi en révision extraordinaire. Le même problème a trouvé une autre solution dans les affaires concernant l'arbitrage, les inventions et les affaires pénales.

L'intérêt de la République Populaire de Pologne en tant que cause du pourvoi en révision extraordinaire est présenté sous la forme d'une clause générale qui doit être concrétisée dans le processus de l'application du droit. La violation de l'intérêt de la République Populaire de Pologne est constaté dans le cas de la violation manifeste de la loi. Elle ne cause pas de pourvoi en révision extraordinaire en elle-même. Cette idée est exprimée dans la jurisprudence de la Cour Suprême. L'analyse de la jurisprudence justifie la motion selon laquelle la violation de l'intérêt de la Pologne, liée à la violation manifeste de la loi est constatée dans les affaires du type bien déterminé. Ce sont les affaires du droit de famille et de tutelle, de la loi les actes d'état civil, les affaires concernant le droit du travail et le droit des assurances, la propriété foncière et son succession, le commerce d'immeubles, enfin les affaires du patrimoine social. Les affaires de la violation de l'intérêt de la Pologne par la violation des règles du fonctionnement de l'administration de la justice forment un groupe à part. L'intérêt de la Pologne est associé aux règles du caractère supérieur sinon aux biens soumis à la protection de notre système juridique.

L'intérêt de la République Populaire de Pologne est une catégorie sociale, économique et politique du caractère synthétique, sa complexité consiste en liaison des intérêts généraux intérêts individuels. La violation de l'intérêt de la Pologne en tant que cause du second degré renforce d'une façon violente les possibilités du recours contre les décisions ayant la force de loi à l'aide de la révision extraordinaire. Cette cause a pourtant la valeur temporaire. Plus de temps a passé à partir du moment de prononcer et de valider la décision en question, plus les raisons d'abolition de la décision en voie de révision extraordinaire doivent être importantes.

Dans notre système juridique la révision extraordinaire devrait rester un moyen du contrôle sélectif suivant les critères haut placés dans la hiérarchie des évaluations concernant les décisions ayant la force de loi.

⁸⁶ Patrz uwagi de lege ferenda K. Piasecki; *Rewizja nadzwyczajna...*, s. 155 i nast.